

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף מ'

משנה. היו בודקים את העדים בשבע חקירות, באיזו שבוע וכלומר באיזו שמיטה היה המעשה, באיזו שנה, באיזו חודש, בכמה בחדש, באיזה יום בשבוע, באיזה שעה, ובאיזה מקום.

ור' יוסי אומר שהיו שואלים אותם רק באיזה יום באיזה שעה ובאיזה מקום. ומתוך כך יודעים באיזה שנה היה המעשה.

וכן בודקים אותם בשאלות נוספות, האם מכירים אתם אותו שאכן הוא זה שעבר את העבירה, האם התרתם בו. ואם העידו על עובד עבודה זרה את מי עבד, ובמה עבד, וכל המרבה בבדיקות הרי זה משובח. והיה מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים.

ומה בין חקירות לבדיקות, שבחקירות אחד אומר איני יודע עדותן בטילה, אבל בבדיקות אם אחד אומר איני יודע או אפילו שנים אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת.

אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישים זה את זה עדותן בטילה, אבל אם אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלשה בחדש היה המעשה עדותן קיימת, שזה יודע בעיבורו של חדש זה אינו יודע בעיבורו של חדש ולכן טעה ביום אחד, ואם אחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטילה, כי לא טועים בב' ימים.

ואם אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש שעות עדותן קיימת, כי אדם יכול לטעות בשעה, אבל אם אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש לדעת חכמים עדותן בטילה, ולדעת רבי יהודה עדותן קיימת, כי אף בשיעור כזה יכול לטעות. אבל אם אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע אף לרבי יהודה עדותן בטילה שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב

ואחר שחקרו ובדקו את אחד מהם מכניסים את השני ובודקים אף אותו, ואם נמצאו דבריהם מכוונים פותחים בזכות, ואם אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות או אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו.

אבל אם אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו ומושיבים אותו בין הדיינים ולא היה יורד משם כל היום כולו, ואם יש ממש בדבריו שומעים לדבריו של אותו התלמיד.

ואפילו אם הנידון עצמו אומר יש לי ללמד על עצמי זכות שומעים לו ובלבד שיש ממש בדבריו, ואם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו מעבירין אותו למחר, ומזדווגים זוגות לדון בזה, והיו ממעטים ממאכל ולא היו שותים יין כל היום, ונושאים ונותנים כל הלילה, ולמחרת משכימים ובאים לבי"ד, המזכה אומר אני מזכה ועדיין מזכה אני במקומי והמחייב אומר אני מחייב ועדיין מחייב אני במקומי.

ודיין שלימד חובה יכול לחזור בו וללמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה.

ואם טעו מה לימדו קודם לכן שני סופרי הדיינים מזכירים אותו, אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדים למניין לראות כמה מחייבים וכמה מזכים.

ואם היו מתוך כ"ג של הסנהדרין שנים עשר מזכים ואחד עשר מחייבים זכאי, שנים עשר מחייבים ואחד עשר מזכים או אפילו אחד עשר מזכים ואחד עשר מחייבים ואחד אומר איני יודע, ואפילו עשרים ושנים מזכים או מחייבים ואחד אומר איני יודע יוסיפו עוד דיינים על הדיינים, ומוסיפים בכל פעם שנים עד שבעים ואחד, ואז אם שלשים וששה מזכים ושלשים וחמשה מחייבים דינו זכאי, ואם שלשים וששה מחייבים ושלשים וחמשה מזכים לא מוסיפים עוד דיינים אלא דנים אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבים דברי המזכים, ואז מזכים.

גמרא. שואלת הגמרא מה המקור לכך שצריך שבעה חקירות, ואמר רב יהודה שהמקור לכך הוא מהפסוקים שנאמרו לגבי עיר הנידחת, ולגבי עובד עבודה זרה, ולגבי עדים זוממים, שבכולם יחד נאמר ג' פעמים לשון של חקירת הדין. בפרשת עיר הנידחת נאמר "ודרשת וחקרת ושאלת היטב", ומשמע שלושה חקירות, "ודרשת", "והחקרת", "ושאלת היטב". ובפרשת עובד עבודה זרה נאמר "והוגד לך ושמעת ודרשת היטב", ומשמע עוד שנים, "ודרשת", "והיטב". ובפרשת עדים זוממים נאמר "ודרשו השופטים היטב". ומשמע עוד שנים, "ודרשו", "והיטב". סך הכל שבעה חקירות.

עמוד ב'

ושואלת הגמרא שאולי החקירות האלו נאמרו כל אחת במקומה, ולכן בעיר הנידחת יצטרכו ג' חקירות ובעבודה זרה ועדים זוממים יצטרכו שניים. כי אם לא מדוע לא נאמרו כולם במקום אחד, ועונה הגמרא שכיון שכולם נאמרו יחד לומדים אחד מהשני.

ושואלת הגמרא שהרי יש בכל אחד מהם חומרא שאין באחרים, וכיצד לומדים האחד מהשני, שבעיר הנידחת יש חומרא שממונם נשרף, ובעבודה זרה יש חומרא שהעבודה נהרג בסקילה, ובעדים זוממים יש חומרא שלא צריך להתרות בהם כדי שיתחייבו מיתה על עדותם.

ועונה הגמרא שאכן מה שלומדים אחד מהשני זה לא בסתם לימוד אלא בגזירה שווה, והגזירה שווה מופנה, וכלומר שיש בכל אחד ממקומות אלו מילה שבאה ללמד על הגזירה שווה, ולכן אי אפשר לפרוך את הגזירה שווה.

ומבארת הגמרא היכן הגזירה שווה מופנה, שהמילה "היטב" שנאמר בכל ג' הפסוקים האלו באה ללמד על הגזירה שווה.

ושואלת הגמרא שאמנם בעדים זוממים ובעבודה זרה מובן שהמילה היטב מפנה לגזירה שווה, כי במקומה היה יכול להיות כתוב בפסוק לשון חקירה, ובמקום זה נאמר לשון היטב, כדי ללמדנו על הגזירה שווה, אבל לגבי עיר הנידחת הגזירה שווה לא מופנית, כי כבר נאמר ודרשת וחקרת, ומה יכלה התורה לכתוב במקום היטב, הרי כבר נאמר בה לשון חקירה.

ועונה הגמרא שהיה יכול להיות כתוב דרוש תדרוש או חקור תחקור, ומכך שנאמר דווקא לשון היטב משמע להפנות ללימוד הגזירה שווה מעבודה זרה ועדים זוממים.

ולאחר שלומדים בשלושת אלו שצריך שבעה חקירות, לומדים בקל וחומר גם לנהרגים בחנק מעדים זוממים שהם נסקלים ומעיד הנידחת שהם נהרגים בסיף, כיון שאם הם שמיתתם חמורה צריכים חקירה, קל וחומר שאלו שנהרגים במיתת חנק שהיא קלה יותר מקילים עליהם וחוקרים את העדים.

ואף את אלו שנהרגים בשריפה לומדים מקל וחומר מהנסקלים, שאם נסקלים שהם חמורים יותר צריכים חקירות, קל וחומר נשרפים שהם קלים יותר.

אך שואלת הגמרא שרק לדעת חכמים סקילה חמורה משריפה, אבל לדעת רבי שמעון שריפה חמורה יותר מסקילה, ואם כך מהיכן לנו שאף בשריפה החמורה צריך לחקור את העדים.

ולכן אמר רב יהודה שנאמר "והנה אמת נכון הדבר" והמילים "אמת ונכון" משמעותם עוד שני חקירות, וכיון שהם שנאמרו פעמיים בתורה, לגבי עיר הנידחת ולגבי עבודה זרה, לומדים שצריך עוד ד' חקירות.

כך שלמעשה ישנם אחד עשר לשונות של חקירה בתורה, ולומדים משבע מהם שצריך שבעה חקירות, ומאוד שלושה פעמים שכתוב היטב, לומדים להפנות את הגזירה שווה, והלשון האחרונה שנשארה לומדים שאף הנשרפים צריכים שבעה חקירות.

ואומרת הגמרא שאף לדעת חכמים שאפשר ללמוד נשרפים מקל וחומר, למרות זאת נאמר בפסוק אף דין שיכול להילמד בקל וחומר.

אך רבי אבהו חולק על זה כי מדוע שנאמר שהלשון האחרונה הולכת לדעת חכמים ללמד על שריפה, ולא אומרים ששריפה לומדים מגזירה שווה, ומייתור הלשון לומדים שצריך שמונה חקירות ולא מספיק שבעה.

ושואלת הגמרא איזה חקירה נוספת תיתכן. ומנסה הגמרא לומר שישאלו אותם בכמה בשעה היה המעשה, בתחילתה או באמצעה או בסופה, ואף יש ברייתא אומרת כך שהיו בודקים את העד בשמנה חקירות.

ואומרת הגמרא שזה מובן רק לדעת אב"י שסובר שלדעת רבי מאיר אין אדם טועה ולא כלום בשעה, ולכן הועיל מה שישאלו אותם מתי בשעה היה המעשה, ואף לדעת הסוברים שאדם טועה משהו בשעה מובן, שכיון שאין האדם טועה הרבה אם עד אחד יאמר שהמעשה היה באמצע השעה והשני יאמר שהוא היה בתחילתה תתכחש עדותם.

אבל לדעת אב"י בשיטת ר' יהודה שאדם יכול לטעות בשיעור של חצי שעה, ולדעת רבא שסובר שאנשים טועים אף יותר, מה תועיל החקירה הזו, הרי אם העד יאמר שהמעשה היה באמצע השעה, כל מה שיאמר העד השני לא יכחיש את העדות, כי הכל בטווח הטעות של עד חצי שעה לכאן או לכאן.

ומנסה הגמרא לומר שהחקירה השמינית היא בכמה ביובל היה המעשה, אך תמהה הגמרא שזו כבר חלק מהחקירות, באיזה שמיטה היה המעשה, אלא אומרת הגמרא שהחקירה האחרונה היא באיזה יובל היה המעשה, אך לדעת המשנה אין צריך חקירה כזו כי כששואלים אותם באיזה שבוע ממילא יודעים באיזה יובל היה המעשה.

במשנה הובאה דעת רבי יוסי שהיו שואלים את העדים רק שהיו שואלים אותם רק באיזה יום באיזה שעה ובאיזה מקום. ומביאה הגמרא ברייתא שאמר רבי יוסי לחכמים לדבריהם מי שבא ואמר אמש הרגו, גם שואלים אותו באיזו שבוע באיזו שנה באיזו חדש בכמה בחדש, והרי כבר אמר בעדותו אמש הרגו, והשיבו לו והרי אף לדברך קשה וכי מי שבא ואמר עכשיו הרגו שואלים אותו באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום, אלא אף שלא צריך לשאול שואלים כדי להטריח את העדים, ולכן אף אם מעידים אמש הרגו שואלים כדי להטריחם.

אמנם אומרת הגמרא שלדעת ר' יוסי כיון שעדות שאמש הרגו שכיחה ברוב העדויות על רציחה, אבל עדות עכשיו הרגו אינה שכיחה, לכן אין צריך לשאול אלא רק באיזה יום באיזה שעה ובאיזה מקום.

במשנה התבאר שבדקים את העדים ושואלים אותם האם מכירים אתם אותן. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שהיו שואלים את העדים האם מכירים אתם אותן, האם נכרי הרג או ישראל הרג, האם התריתם בו, והאם קיבל עליו את התראה, האם התיר עצמו למיתה, והאם המית בתוך כדי דיבור להתראה.

ואם העידו שעבד עבודה זרה, את מי עבד, האם לפעור עבד או למרקוליס עבד, ובאיזה אופן עבד, בזיבוח או בקיטור או בניסוך או בהשתחוואה.

